A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2018. február 22.*

„Tagállami kötelezettségszegés – 91/271/EGK irányelv – Települési szennyvizek kezelése – A Bíróság kötelezettségszegést megállapító ítélete – A végrehajtás elmaradása – Az EUMSZ 260. cikk (2) bekezdése – Pénzügyi szankciók – Átalányösszeg – Kényszerítő bírság”

A C-328/16. sz. ügyben,

az EUMSZ 260. cikk (2) bekezdése alapján kötelezettségszegés megállapítása iránt 2016. június 10-én

az **Európai Bizottság** (képviselik: G. Zavvos, E. Manhaeve és D. Triantafyllou, meghatalmazotti minőségben, kézbesítési cím: Luxembourg)

felperesnek

a **Görög Köztársaság** (képviseli: E. Skandalou, meghatalmazotti minőségben, kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes ellen

benyújtott keresete tárgyában,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: L. Bay Larsen tanácselnök (előadó), J. Malenovský, M. Safjan, D. Šváby és M. Vilaras bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: R. Schiano tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2017. június 22-i tárgyalásra,

tekintettel a főtanácsnok meghallgatását követően hozott határozatra, miszerint az ügy elbírálására a főtanácsnok indítványa nélkül kerül sor,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: görög.

Ítéletet

1 Keresetében az Európai Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság:

– állapítsa meg, hogy a Görög Köztársaság – mivel nem hozta meg a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görög Köztársaság ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítéséhez szükséges minden intézkedést – nem teljesítette az EUMSZ 260. cikk (1) bekezdéséből eredő kötelezettségeit;

– kötelezze a Görög Köztársaságot, hogy fizessen a Bizottságnak 34 974 euró javasolt összegű kényszerítő bírságot a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítésével kapcsolatos késedelem minden egyes napjára, a jelen ügyben meghozandó ítélet kihirdetésének napjától a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) végrehajtásának napjáig;

– kötelezze a Görög Köztársaságot, hogy fizessen a Bizottságnak napi 3828 euró átalányösszeget a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kihirdetésének napjától a jelen ügyben meghozandó ítélet kihirdetésének napjáig vagy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) végrehajtásának napjáig vagy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) végrehajtásának napjáig, attól függően, hogy melyik a korábbi, és

– a Görög Köztársaságot kötelezze a költségek viselésére.

Jogi háttér

2 Az 1998. február 27-i 98/15/EK bizottsági irányelvvel (HL 1998. L 67., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 4. kötet, 27. o.) módosított, a települési szennyvíz kezeléséről szóló, 1991. május 21-i 91/271/EGK tanácsi irányelv (HL 1991. L 135., 40. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 26. o.; a továbbiakban: 91/271 irányelv), 1. cikke értelmében az utóbbi irányelv a települési szennyvíz összegyűjtését, kezelését és kibocsátását, valamint egyes ipari szektorok szennyvizének kezelését és kibocsátását szabályozza. Az irányelv célja a környezet megóvása a településiszennyvíz-kibocsátás káros hatásaival szemben.

3 Ezen irányelv 2. cikkének 1. pontjában úgy határozza meg a „települési szennyvizet”, hogy az „a háztartási szennyvíz vagy a háztartási és ipari szennyvíz, illetve csapadékvíz keveréke”. Ugyanezen cikk 4. pontjában az „agglomeráció” fogalmát is meghatározza olyan területként, ahol a népesség, illetve a gazdasági tevékenység elegendően koncentrált ahhoz, hogy a települési szennyvizet összegyűjtsék és egy települési szennyvíztisztító telepre vagy a végső kibocsátási pontra vezessék, 6. pontjában pedig a lakosegyenérték (a továbbiakban: LE) fogalmát úgy, mint amely az a „szerves, biológiailag lebontható terhelés, amelynek ötnapos biokémiai oxigénigénye (BOI 5) 60 g oxigén/nap”. Az említett cikk 8. pontja a „másodlagos kezelés” fogalmát úgy határozza meg, mint „a települési szennyvíznek általában biológiai tisztítást és utóülepítést magában foglaló vagy más eljárással való tisztítása, amely megfelel az I. melléklet 1. táblázatában megállapított követelményeknek”.

4 Az említett irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A tagállamok gondoskodnak arról, hogy minden agglomeráció rendelkezzék települési szennyvizet összegyűjtő rendszerekkel […]

10 000 lakosegyenértéknél nagyobb agglomerációknál az 5. cikkben szereplő meghatározás szerint »érzékeny terület«-nek tekintett befogadó vizekbe kibocsátott települési szennyvíz esetében a tagállamok biztosítják, hogy a gyűjtőrendszerek legkésőbb 1998. december 31-ig elkészüljenek.

Ahol a gyűjtőrendszerek létrehozása nem indokolt, akár azért, mert nem járna környezeti előnyökkel, akár mert aránytalanul nagy költségekkel járna, azonos szintű környezetvédelmet nyújtó egyedi rendszereket vagy más megfelelő intézkedéseket kell alkalmazni.”

5 A települési szennyvízre alkalmazandó általános szabályok ugyanezen irányelv 4. cikkében találhatók, amely (1) bekezdésében az alábbiak szerint rendelkezik:

„A tagállamok biztosítják, hogy a gyűjtőrendszerekbe vezetett szennyvizet vízbe történő kibocsátás előtt másodlagos kezelésnek vagy egy ezzel egyenértékű kezelésnek vessék alá, az alábbiak szerint:

– legkésőbb 2000. december 31-ig a 15 000 lakosegyenértéknél nagyobb agglomerációk minden kibocsátott szennyvizét,

[…]”

6 A 91/271 irányelv 5. cikkének (1) és (2) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

„(1) A (2) bekezdés érdekében a tagállamok 1993. december 31-ig kijelölik az érzékeny területeket, a II. mellékletben megállapított kritériumoknak megfelelően.

(2) A tagállamok biztosítják, hogy a gyűjtőrendszerekbe vezetett települési szennyvizet érzékeny területekre való kibocsátásuk előtt a 4. cikkben leírtnál szigorúbb követelményeket kielégítő tisztításnak vessék alá, legkésőbb 1998. december 31-ig, a 10 000 LE-nél nagyobb agglomerációk minden kibocsátott vize esetében.”

A 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385)

7 A 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletében (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) a Bíróság kimondta, hogy mivel nem tette meg a szükséges intézkedéseket a települési szennyvíz gyűjtőrendszerének a létrehozásáért a Thriasio Pedio régióban, és a települési szennyvíznek az Éleusis-öböl érzékeny területére való visszabocsátása előtt nem vetette azt alá szigorúbb követelményeket kielégítő kezelésnek, mint az említett régió települési szennyvizének másodlagos kezelése, a Görög Köztársaság nem teljesítette a 91/271 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének második albekezdése és 5. cikkének (2) bekezdése alapján őt terhelő kötelezettségeket.

A pert megelőző eljárás és a Bíróság előtti eljárás

8 A 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) végrehajtásának ellenőrzése keretében a Bizottság szolgálatai 2004. augusztus 6-i levelükben információkat kértek a görög hatóságoktól az ezen ítéletben foglaltak teljesítése céljából hozott intézkedésekre vonatkozóan.

9 2005. június 14-i levelükkel e hatóságok megküldték a Bizottság szolgálatai részére az említett ítéletnek való megfelelés érdekében szükséges munkálatok végrehajtásának ütemtervét. Ezen ütemterv szerint a Thriasio Pedio régió települési szennyvizének gyűjtőrendszerét 2009. június 20-án kellett üzembe helyezni.

10 A Bizottság 2006. április 10-i felszólító levelében jelezte a görög hatóságok részére, hogy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) követelményeinek való megfelelés még nem valósult meg.

11 A görög hatóságok több válaszlevelükben kiemelték az e megfelelés biztosítását szolgáló projekteknek a Kohéziós Alap általi társfinanszírozását jóváhagyó bizottsági határozatokban előírt határidőt, azaz 2009. december 31-ét. Közelebbről 2006. június 29-i válaszukban a görög hatóságok azt állították, hogy e határidőt a megállapított késedelmek ellenére betartják. Egyébiránt a görög hatóságok tájékoztatták a Bizottságot arról a körülményről, hogy az általuk ezen összefüggésben kiírt egyik közbeszerzés eredménye ellen benyújtott, ideiglenes intézkedés iránti kérelem késedelmet okozhat.

12 A Görög Köztársaság úgy vélte, hogy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) különböző projektek megvalósítása révén kell végrehajtani:

– településiszennyvíz-kezelő központ létrehozása (a továbbiakban: szennyvíztisztító telep);

– a településiszennyvíz-hálózat számára főhálózati csatornák megépítése (a továbbiakban: főhálózat);

– a településiszennyvíz-hálózat számára vezetékek megépítése (a továbbiakban: másodlagos hálózat),

– a régió különböző lakóingatlanainak és ipari létesítményeinek Thriasio Pedio régióban, közelebbről Aspropyrgos, Élefsina, Mandra és Magoula településeken a településiszennyvíz-hálózathoz való csatlakoztatása (a továbbiakban: harmadlagos hálózat).

13 Ezt követő válaszaikban a görög hatóságok tájékoztatták a Bizottságot arról, hogy a főhálózat építési munkálatai műszaki nehézségeknek betudható késedelemmel folytatódnak, és hogy a másodlagos hálózat építési munkálatai a Symvoulio tis Epikrateias (államtanács, Görögország) előtt benyújtott kereset miatt szenvednek késedelmet.

14 A megfelelés érdekében végzett munkálatok előrehaladását lassító néhány jogi és műszaki nehézségre hivatkozva a görög hatóságok az e munkálatok társfinanszírozásáról szóló határozatokban meghatározott határidő meghosszabbítását kérték, és e kérelemhez a munkálatok elvégzésére vonatkozó új ütemtervet csatoltak. Ezen ütemterv szerint a főhálózat és a szennyvíztisztító telep építési munkálatait 2010. július 31-ig, a másodlagos hálózat építési munkálatait pedig 2010. augusztus 1-jéig kellett befejezni.

15 A Bizottság 2009. február 2-án indokolással ellátott véleményt, 2010. május 7-én pedig kiegészítő felszólító levelet intézett a Görög Köztársasághoz.

16 A görög hatóságok 2010 júliusa és 2015 februárja között több válaszlevél útján és megbeszélések alkalmával tájékoztatták a Bizottságot a helyzet alakulásáról.

17 Ennek megfelelően egy 2012. november 27-i levelükben a görög hatóságok tájékoztatták a Bizottságot arról, hogy a szennyvíztisztító telep kísérleti szakasz keretében 2012. július 27. óta, üzemszerűen pedig 2012. november 27. óta működik. Ezzel szemben a másodlagos és a harmadlagos hálózat még nem készült el, még ha az előbbi hálózat kiépítése gyakorlatilag be is fejeződött az Élefsina agglomerációját ellátó egyik része, azaz a Kato Élefsina szakasz kivételével.

18 A harmadlagos hálózatot illetően a görög hatóságok 2013 márciusa és 2015 augusztusa között rendszeresen tájékoztatták a Bizottságot arról, hogy belső nehézségek miatt a települési szennyvíz összegyűjtésének aránya nem érte el a kielégítő mértéket, annak csupán 28%-át gyűjtötték össze.

19 A Bizottság a jelen kereset benyújtásának időpontjában úgy véli, hogy bár tizenkét év telt el a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kihirdetése óta, a Görög Köztársaság még nem teljesítette maradéktalanul az abban foglaltakat.

20 Egyébiránt a Bizottság nem kapott az illetékes nemzeti hatóságoktól olyan megbízható ütemtervet, amely lehetővé tenné azon időpont megbecslését, amelytől kezdve valós előrehaladás várható. A harmadlagos hálózaton kívül a másodlagos hálózat sem készült el, különösen az Élefsina agglomerációjában található Kato Élefsina szakaszt ellátó része vonatkozásában. A Bizottság szerint a Görög Köztársaság által hivatkozott régészeti feltárások nem minősíthetők olyan *vis maiornak*, amely a munkálatok végrehajtásának ilyen késedelmét igazolná.

21 A Bizottság megjegyzi, hogy a görög hatóságok 2012. november 27-i válaszán kívül nem kapott azt bizonyító adatokat, hogy az összegyűjtött települési szennyvizet a másodlagos kezelésnél szigorúbb kezelésnek vetették volna alá. Márpedig a szennyvízkezelés megfelelő jellegének megállapításához a görög hatóságoknak a 91/271 irányelv I, D mellékletével összhangban végzett mintavétel útján, – amely a másodlagos kezelés vonatkozásában DBO5 és a DCO csökkenésének az irányelv rendelkezéseinek megfelelő százalékos arányát, a harmadlagos kezelés kapcsán pedig az említett irányelv I. mellékletének 2. táblázatával összhangban a nitrogén csökkenésének megfelelő százalékos mértékét mutatja – bizonyítaniuk kellett volna, hogy a szennyvíztisztító telep tizenkét hónapos időszakon keresztül megfelelően működött.

22 E feltételek mellett, mivel a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak való megfelelésre még nem került sor, benyújtotta a jelen keresetet.

A kötelezettségszegésről

A felek érvei

23 A Bizottság megjegyzi, hogy a Görög Köztársaságnak legkésőbb 1998. december 31-ig meg kellett volna hoznia az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy a Thriasio Pedio régió települési szennyvizét összegyűjtsék, és a 91/271 irányelv 3. cikke (1) bekezdése második albekezdésének és 5. cikke (2) bekezdésének megfelelő kezelésnek vessék alá azt megelőzően, hogy azt az Éleusis-öböl érzékeny területére visszabocsátanák.

24 Ellenkérelmében a Görög Köztársaság azt állítja, hogy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltakat teljesítették, és hogy ezért a Bizottság keresete megalapozatlan.

25 E tekintetben az említett tagállam arra hivatkozik, hogy a szóban forgó régió települési szennyvizének kezelését a szennyvíztisztító telep, valamint a főhálózat, a másodlagos hálózat és a harmadlagos hálózat megépítése útján kellett elvégezni.

26 Először is a szennyvíztisztító telep, valamint a főhálózat és a másodlagos hálózat megépítését illetően elhangzott, hogy azt a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) alapjául szolgáló ügyben előterjesztett kereset benyújtását megelőzően megkezdték.

27 E tekintetben a görög hatóságok e munkálatokra vonatkozóan társfinanszírozásra vonatkozó kérelmeket nyújtottak be a Bizottságnak, amelyeket az utóbbi 2004 decemberében elfogadott.

28 A Görög Köztársaság megjegyzi, hogy a helyi lakosság visszajelzései, valamint bírósági keresetek benyújtása a szennyvíztisztító telep építésében jelentős késedelmet okozott.

29 E telep végül 2011. április 7-én készült el, és egy kísérleti időszakot követően csak 2012. november 27-től helyezték üzembe.

30 A szennyvíztisztító telep működése teljesebb körű figyelemmel kísérésének biztosításának érdekében a települési szennyvízből a telepre érkezéskor és az onnan való távozáskor reprezentatív mintákat vesznek. A kapott eredmények azt mutatják, hogy e vizeket a másodlagos kezelésnél szigorúbb kezelésnek vetik alá. E tekintetben az említett tagállam benyújtja a Bíróság részére 2012. november 27-től 2016. július 28-ig terjedően azokat az adatokat, amelyek bizonyítják, hogy a szennyvízkezelés megfelel a 91/271 irányelv követelményeinek.

31 Ezt követően a főhálózatot illetően a Görög Köztársaság azt állítja, hogy noha a fő gyűjtőket megépítették, a régészeti kutatások és feltárások, valamint a felmerülő különböző műszaki problémák késleltették e hálózatnak az Élefsina agglomerációjának területén történő megépítését.

32 Ezenkívül a másodlagos hálózat kapcsán a Görög Köztársaság azt állítja, hogy bírósági keresetek, műszaki problémák, kedvezőtlen vízföldrajzi feltételek, valamint régészeti kutatások és feltárások jelentős késedelmet okoztak e hálózat létrehozásában, és megakadályozták egyes részeinek megépítését. Ebből következik, hogy e másodlagos hálózat teljeskörűen megvalósult, kivéve az Élefsina agglomerációjához tartozó Kato Élefsina szakaszban található része tekintetében, és ily módon lehetővé teszi a Thriasio Pedio régió lakosegyenértéke 95%-ának ellátását.

33 A Görög Köztársaság azonban rámutat, hogy a Kato Elefsina szakaszból származó szennyvíz kezelését jelenleg Metamorfosi szennyvízkezelő központja biztosítja, és hogy ezért egyáltalán nem bocsátanak ki kezeletlen szennyvizet a felszíni vizekbe.

34 Végül a harmadlagos hálózathoz való csatlakozások LE-ben számított, nem elegendő száma azon körülménynek tudható be, hogy a csatlakozás költsége állami segítségnyújtás mellett az ingatlantulajdonosokat terheli, mivel a gazdasági válság nem teszi lehetővé e tagállam számára, hogy e csatlakozásokat a lakosok részvétele nélkül finanszírozza. Márpedig az utóbbiak nem képesek a víztisztító hálózathoz való, fent említett csatlakozások finanszírozására.

35 E feltételek mellett a harmadlagos hálózathoz való csatlakozások száma a Thriasio Pedio régió lakosegyenértékének 45%-át teszi ki.

36 Mindazonáltal a Görög Köztársaság rámutat, hogy a nem csatlakoztatott háztartások települési szennyvizét tartályok és szennyvízülepítő aknák rendszereiben gyűjtik azt megelőzően, hogy tartálykocsikban közeli szennyvíztisztító telepekre szállítanák ottani kezelésük céljából.

37 Ellenkérelmében a Bizottság azt állítja, hogy maga a Görög Köztársaság bevallása szerint is a másodlagos és a harmadlagos hálózatnak még el kell készülnie.

38 Fenntartja tehát a kifogásait, és ismét azt állítja, hogy a Görög Köztársaság még nem felel meg a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak.

39 Ezen intézmény megjegyzi, hogy az említett tagállam ellenkérelmében végül közölte a kért mintavételi eredményeket. Ezen a ponton a Bizottság egyetért azzal, hogy ezen eredmények bizonyítják, hogy a szennyvíztisztító telep megfelelően működik, és a jelenleg összegyűjtött települési szennyvizek összességét a 91/271 irányelv követelményeinek megfelelő kezelésnek vetik alá.

40 A másodlagos hálózatot illetően azonban a Bizottság emlékeztet arra, hogy a Görög Köztársaság maga is elismeri az építkezés befejezésének szükségességét. A tervezett 198 km-t kitevő vezetékekből ugyanis csupán 184 km-t fektettek le, az Élefsina agglomerációjában található Kato Élefsina szakasz vezetékei hiányoznak.

41 A harmadlagos hálózat kapcsán, a Görög Köztársaság által az ellenkérelmében bemutatott bizonyítékok alapján a Bizottság elismeri e tagállamnak, hogy a Thriasio Pedio régió t lakosegyenértékének 45%-a ahhoz csatlakoztatva van, és ezért az említett rendszer által összegyűjtött települési szennyvizeket megfelelő kezelésnek vetik alá.

42 Mindazonáltal a Görög Köztársaság továbbra sem bizonyította, hogy e régió lakosegyenértékének fennmaradó 55%-át a 91/271 irányelvvel összhangban történő kezelés érdekében csatlakoztatták. A metamorfosi szennyvíztisztító telepre történő utalásokon kívül ugyanis, amely csupán az LE-ben kifejezett terhelés 5%-át kapja, e tagállam egyáltalán nem szolgáltatott bizonyítékot az általa létrehozott ideiglenes rendszer akár csak időszakos megfelelő működésére.

43 Ezen intézmény szerint, még ha a Görög Köztársaság bizonyítja is, hogy a rendszer megfelelően működik, ez csak enyhítő körülménynek minősül, nem pedig a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítésének.

44 Viszonválaszában a Görög Köztársaság fenntartja, a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltakat teljesítették, és hogy ezért a Bizottság keresete megalapozatlan.

45 A másodlagos hálózatot illetően e tagállam elismeri, hogy egy elhanyagolható részt még meg kell építeni.

46 A Thriasio Pedio régió lakosainak a harmadlagos hálózathoz való csatlakozását illetően az érintett Élefsina, Aspropyrgos, Mandra és Magoula települések agglomerációi által közölt információkból kitűnik, hogy a magáncsatlakozások száma szabályos ütemben növekszik.

47 Egyébiránt a Thriasio Pedio régió lakosegyenértékének 49,3%-a vonatkozásában, amely az e tagállam által a tárgyaláson tett kijelentés szerint még nem kapcsolódott a csatornahálózathoz, a szennyvizet magánvállalkozások tartálykocsikkal szállítják egy szomszédos kezelőtelepre. Noha nyilvántartásba veszik a telepre érkező tartálykocsikonvojokra vonatkozó adatokat, a szennyvíz eredetével kapcsolatos információkat és a tulajdonos adatait nem őrzik meg, kivéve ha ipari eredetű folyékony hulladékról van szó.

A Bíróság álláspontja

48 Annak meghatározása céljából, hogy a Görög Köztársaság az EUMSZ 260. cikk (1) bekezdése értelmében őt terhelő kötelezettséggel összhangban meghozott-e minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy eleget tegyen a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak, meg kell vizsgálni, hogy e tagállam teljes mértékben tiszteletben tartotta-e a 91/271 irányelv 3. cikke (1) bekezdése második albekezdésének és 5. cikke (2) bekezdésének rendelkezéseit, közelebbről az ahhoz szükséges intézkedések meghozatala révén, hogy létrehozza a Thriasio Pedio régió települési szennyvizeinek gyűjtőrendszerét, és azokat az Éleusis-öböl érzékeny területére való visszabocsátásuk előtt szigorúbb követelményeket kielégítő kezelésnek vessék alá, mint az említett irányelv 4. cikkében említett másodlagos kezelés.

49 Az EUMSZ 260. cikk (2) bekezdése szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást illetően meg kell jegyezni, hogy az ilyen kötelezettségszegés fennállásának megítéléséhez szükséges referencia-időpontnak az e rendelkezés értelmében kibocsátott felszólító levélben meghatározott határidő lejártát kell tekinteni (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 36. pont).

50 A jelen esetben – amint az a jelen ítélet 15. pontjában felidézésre került –, mivel a Bizottság 2010. május 7-én az EUMSZ 260. cikk (2) bekezdésében előírt eljárásnak megfelelően felszólító levelet küldött a Görög Köztársaságnak, a jelen ítélet előző pontjában említett referencia-időpont az e levélben meghatározott határidő lejártának időpontja, azaz 2010. július 7.

51 Márpedig kétségtelen, hogy az utóbbi időpontban a Thriasio Pedio régió települési szennyvizeit még nem gyűjtötték össze, és nem vetették alá a 91/271 irányelv 3. cikke (1) bekezdése második albekezdése és 5. cikke (2) bekezdése előírásainak megfelelő kezelésnek azt megelőzően, hogy azt az Éleusis-öböl érzékeny területére visszabocsátották volna. Ahogyan ugyanis e tagállam ellenkérelméből kitűnik, a szennyvíztisztító telep megépítésére az említett időpontot követően került sor, amely építkezés csak 2011. április 7-én fejeződött be, és a kísérleti időszakoktól eltekintve a telep csak 2012. november 27-től kezdett működni.

52 Mindenesetre a Görög Köztársaság elismeri egyrészről, hogy a másodlagos gyűjtőhálózatot még nem fejezték be teljesen, mivel Élefsina agglomerációjának Kato Élefsina szakasza még nem rendelkezik ilyen hálózattal, másrészről pedig azt, hogy a harmadlagos hálózathoz nem csatlakoztatták a Thriasio Pedio régió valamennyi lakosát.

53 A Görög Köztársaság azon nehézségekre alapított érvelését illetően, amelyekkel e tagállam annak érdekében szembesült, hogy eleget tegyen a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak, emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatának megfelelően egy tagállam nem hivatkozhat kifogásként belső nehézségekre az uniós jogból eredő kötelezettségek nem teljesítésének igazolása céljából (lásd ebben az értelemben: 2017. május 4-i Bizottság kontra Egyesült Királyság ítélet, C-502/15, nem tették közzé, EU:C:2017:334, 48. pont).

54 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy a Görög Köztársaság, mivel nem hozta meg a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítéséhez szükséges valamennyi intézkedést, nem teljesítette az EUMSZ 260. cikk (1) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

A pénzügyi szankciókról

55 A Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság egyidejűleg kényszerítő bírság és átalányösszeg fizetésére kötelezze a Görög Köztársaságot.

56 Az említett kényszerítő bírság és átalányösszeg összegét illetően a Bizottság „A jogsértési eljárások keretében a Bizottság által a Bíróságnak javasolt átalányösszegek és kényszerítő bírságok meghatározásához használt adatok naprakésszé tétele” című, 2015. augusztus 6-i C (2015/C 257/01) 6767 bizottsági közleménnyel naprakésszé tett, „Az [EUMSZ 260.] cikk végrehajtása” című 2005. december 13-i (SEC(2005) 1658) közleményére (a továbbiakban: 2005. december 13-i bizottsági közlemény) hivatkozik.

A kényszerítő bírságról

A felek érvei

57 A 2005. december 13-i közlemény 6. pontja értelmében a Bizottság az általa a Bíróságnak javasolt kényszerítő bírság összegének megállapításához három fő kritériumot vesz alapul, nevezetesen a jogsértés súlyosságát, annak időtartamát és a szankció visszatartó ereje biztosításának szükségességét a visszaesés elkerülése érdekében.

58 A megállapított jogsértés súlyosságát illetően a Bizottság hangsúlyozza, hogy a kezeletlen szennyvíz felszínre történő kibocsátása olyan szennyezést okoz, amelyet az jellemez, hogy felborítja az oxigénegyensúlyt, míg a tápanyagok bevitele különösen ártalmas hatású a felszíni víztömegek minőségére és a kapcsolódó ökoszisztémákra. Ezenkívül az ilyen települési szennyvizek kibocsátása a közegészségre is jelentős negatív hatásokat gyakorolhat.

59 Egyébiránt a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak nem maradéktalan teljesítése sérti a lakosok azon lehetőségét, hogy a kellően tiszta felszíni víztömegeket szabadidős tevékenységek gyakorlásának céljára használják.

60 Azon települési szennyvizeket illetően, amelyeket csak nem kielégítő kezelésnek vetettek alá, a Bizottság hangsúlyozza, hogy kizárólag a másodlagos kezelés igénybevétele nem elegendő szennyezés és a vízminőség romlása, valamint a szomszédos ökoszisztémák károsodása veszélyének megakadályozásához, amennyiben a befogadó vizeket a 91/271 irányelv 5. cikkével összhangban érzékeny területként ismerték el. Márpedig a görög hatóságok által tett erőfeszítések és az általuk hozott intézkedések ellenére a települési szennyvizek 72%-át nem a 91/271 irányelv követelményeinek megfelelően gyűjtik össze, és ezért a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) e tekintetben megállapított kötelezettségszegés továbbra is fennáll.

61 A Bizottság szerint a görög hatóságok által a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kihirdetése óta tett erőfeszítések adott esetben enyhítő körülménynek tekinthetők. A víztisztító telep ugyanis ma már működik, a fő csatornahálózat megépült, és a másodlagos hálózat a Kato Élefsina szakasz kivételével elkészült.

62 A Bizottság azonban úgy véli, hogy az enyhítő körülményeket nagy részben semlegesítik a jelen ügyre jellemző súlyosító körülmények. Közelebbről, több mint tizenkét év telt el a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kihirdetése óta. Más szavakkal a Görög Köztársaságnak a jogsértésre vonatkozó eljárás megindításától számított több mint tizenhat év állt rendelkezésére arra, hogy teljes mértékben eleget tegyen a 91/271 irányelv előírásainak. Ezenkívül a Bizottság nem rendelkezik olyan indikatív ütemtervvel vagy megbízható adatokkal, amelyek lehetővé tennék azon időpont meghatározását, amikor a Görög Köztársaság befejezte valamennyi olyan intézkedés végrehajtását, amelyek célja a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletből (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) eredő valamennyi követelménynek való megfelelés volt.

63 Következésképpen, tekintettel azon uniós jogi szabályok jelentőségére, amelyek a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) e tekintetben megállapított kötelezettségszegés tárgyát képezik, az említett kötelezettségszegés által a magánszemélyek általános érdekeire gyakorolt következményekre, a jelenlegi időpontig tett előrehaladáshoz kapcsolódó enyhítő körülményre, az azon időpontot érintő bizonytalanságból eredő súlyosító körülményekre, amikor a Görög Köztársaság maradéktalanul eleget tesz az említett ítéletben foglaltaknak, a 91/271 irányelv megsértett rendelkezéseinek egyértelműségére és a Görög Köztársaságnak az uniós környezetvédelmi szabályozás betartása, valamint a Bíróság ítéleteinek tiszteletben tartása vonatkozásában tanúsított ismételt jogsértő magatartására, a Bizottság a 2005. december 13-i közleményben szereplő iránymutatások alapján kiszámított 5-ös súlyossági együtthatót javasolja.

64 A jogsértés időtartamát illetően a Bizottság emlékeztet arra, hogy a Bíróság a Bizottság kontra Görögország ítéletet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) 2004. június 24-én hozta meg, míg a Bizottság az EUMSZ 260. cikk (2) bekezdése alapján 2015. november 19-én határozott kereset benyújtásáról. Mivel az eltelt idő 137 hónap, a Bizottság azt kéri, hogy a jogsértés időtartamát tükröző együtthatót az 1-től 3-ig terjedő skálán 3-ban határozzák meg.

65 Végül az „n” tényezőnek nevezett, az érintett tagállam fizetési képességére vonatkozó együtthatót illetően ezen intézmény emlékeztet arra, hogy a 2005. december 13-i közlemény azt a Görög Köztársaság tekintetében 3,48-ban határozza meg.

66 A Bizottság azt állítja, hogy az e közleményben említett képlet szerint a napi kényszerítő bírság a 670 euró összegű egységes átalányalapnak a súlyossági együtthatóval, a jogsértés időtartamát tükröző együtthatóval és az „n” tényezővel való szorzatával egyenlő. Ennek alapján a jelen esetben 34 974 euró összegű napi kényszerítő bírság kiszabását javasolja.

67 Az említett intézmény ellenben úgy véli, hogy a kényszerítő bírságot fokozatosan, a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítése során elért eredmények függvényében kell csökkenteni. Következésképpen azt javasolja, hogy az említett közlemény 13.2 pontjával összhangban alkalmazzanak csökkenő összegű napi kényszerítő bírságot, amelynek a tényleges összegét minden hathónapos időszak végén úgy kell kiszámítani, hogy az említett időszakokkal kapcsolatos teljes összeget azon LE-aránynak megfelelő százalékos mértékben kell csökkenteni, amelyet az érintett időszak végén megfeleltettek a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak.

68 A Bizottság e tekintetben keresetlevelében pontosítja, hogy az érintett régió lakosságának azon aránya, amely nem rendelkezik a 91/271 irányelv 3. cikke (1) bekezdése második albekezdése és 5. cikke (2) bekezdése rendelkezéseinek megfelelő gyűjtő- és kezelőrendszerrel, a keresete benyújtásának időpontjában összesen 35 883 LE-nek felelt meg, válaszában pedig arra utalt, hogy ez a szám 27 500.

69 A Bizottság szerint a napi kényszerítő bírság végleges összegének meghatározása érdekében minden egyes olyan LE-t figyelembe kell venni, amelyet ténylegesen megfeleltettek a 91/271 irányelv előírásainak, azt követően, hogy a Görög Köztársaság közölte az e megfeleltetés megvalósítását alátámasztó adatokat az említett intézménnyel.

70 A Görög Köztársaság állítása szerint sem a jogsértés súlya, sem annak időtartama, sem az általa az eljárás során tanúsított együttműködés és gondosság, sem pedig a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítése terén elért eredmények nem igazolják kényszerítő bírság kiszabását. Másodlagosan a Görög Köztársaság e kényszerítő bírság kiszámításának módját vitatja.

71 E tagállam ennek alapján úgy véli, hogy a kényszerítő bírság javasolt összege aránytalan a jogsértés súlyához mérten, amelynek a 91/271 irányelvből eredő konkrét kötelezettségek teljesítésének elmaradása miatt a környezetre gyakorolt hatásait nem értékelték pontosan.

72 Először is a Görög Köztársaság, úgy véli, hogy teljesítette a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltakat abban az értelemben, hogy létrehozta az említett ítélet végrehajtásához szükséges létesítményeket.

73 A jogsértés súlyát és időtartamát illetően a Bizottság azon javaslata, hogy 5-ös együtthatót alkalmazzanak, nem veszi figyelembe azt a körülményt, hogy az említett ítéletet valójában már végrehajtották. E tekintetben az említett tagállam azt állítja, hogy az emberi egészségre gyakorolt káros hatás a jelen esetben nem bizonyított, mivel a másodlagos hálózathoz nem csatlakoztatott háztartások települési szennyvizét nem közvetlenül és ellenőrizetlenül bocsátják a befogadó vizekbe, hanem tartályok és szennyvízülepítő aknák rendszereiben gyűjtik azt megelőzően, hogy tartálykocsikban közeli szennyvíztisztító telepekre szállítanák ottani kezelésük céljából. E súlyossági együttható ezenkívül túlzott mértékű, figyelembe véve a 2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet (C-557/14, EU:C:2016:471) alapjául szolgáló ügyben alapjául szolgáló ügyben a Bizottság által javasolt és a Bíróság által elfogadott együtthatót.

74 Ezenkívül a Bizottság megalapozatlanul állítja, hogy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) állítólagosan nem maradéktalan végrehajtása befolyásolhatja más uniós irányelvek végrehajtását vagy negatív hatással járhat a jelen ügyben szóban forgó általános vagy magánérdekekre.

75 A Görög Köztársaság a Bizottság azon állításait is vitatja, amelyek szerint e tagállam ismételt jogsértő magatartást tanúsított az uniós jog e meghatározott területén.

76 A jelen ügyben a Görög Köztársaság szerint az utóbbi egyrészt bizonyította, hogy a Thriasio Pedio régió települési szennyvizét a másodlagos kezelésnél szigorúbb kezelésnek vetik alá, amely lehetővé teszi a foszfor és a nitrogén eltávolítását, másrészt pedig azt, hogy a lakosság azon részét, amelyet régészeti kutatások vagy pénzügyi nehézségek miatt még nem csatlakoztattak, a metamorfosi szennyvízkezelő telep látja el.

77 Tekintettel arra, hogy a Görög Köztársaság megszüntette vagy legalábbis jelentősen csökkentette a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) megállapított kötelezettségszegésből eredő veszélyeztetését, a Görög Köztársaság azt javasolja, hogy amennyiben a Bíróság úgy dönt, hogy kényszerítő bírságot szab ki rá, annak összegét 1-esre csökkentett súlyossági együttható alapján számítsa ki.

78 Egyébiránt az adott ügy körülményeire figyelemmel az említett kényszerítő bírság a jogsértés időtartamára és a Görög Köztársaságnak az általa elszenvedett gazdasági válság miatt lecsökkent fizetési képességére tekintettel aránytalannak tekinthető.

79 Figyelembe véve ugyanis azt a tényt, hogy a másodlagos hálózat 5%-ának kell csak elkészülnie, és hogy a Görög Köztársaság már meg is hozta e célból a szükséges intézkedéseket, az említett tagállam úgy véli, hogy az esetleges kényszerítő bírság kiszámítása érdekében a jogsértés időtartamát tükröző együtthatót 1-ben kell meghatározni.

80 Az említett tagállam fizetési képességét illetően elmondható, hogy a GDP-je 2010 és 2016 között 25,5%-kal csökkent.

81 Végül, amennyiben a Bíróság úgy határoz, hogy kényszerítő bírságot szab ki rá, a Görög Köztársaság azt kéri, hogy fogadják el a Bizottság azon javaslatát, amely abban áll, hogy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak végrehajtásának állapotától függően csökkenő összegű kényszerítő bírságot alkalmazzanak, és annak összegét félévenkénti esedékességkor számítsák ki.

A Bíróság álláspontja

82 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében kényszerítő bírság kiszabása főszabály szerint csak akkor igazolt, ha a korábbi ítéletben foglaltak teljesítésének elmulasztásán alapuló kötelezettségszegés a tényállás Bíróság általi vizsgálatáig fennmarad (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 61. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

83 E tekintetben meg kell említeni, hogy ahogyan a jelen ítélet 30. és 39. pontjából kitűnik, a Görög Köztársaság ellenkérelmében közölte a szennyvíztisztító telepen végzett reprezentatív mintavétel eredményeit, amelyek bizonyítják annak megfelelő működését, és a 2012. november 27. és 2016. július 28. közötti időszakra vonatkozóan tükrözik az összegyűjtött települési szennyvíz kezelésének a 91/271 irányelvre tekintettel fennálló hatékonyságát. E vonatkozásban a Bizottság mind a válaszában, mind a tárgyaláson megerősítette, hogy a jelenleg összegyűjtött települési szennyvizet ténylegesen az említett irányelv követelményeinek megfelelő kezelésnek vetik alá.

84 Mindazonáltal egyrészről, noha a főhálózat a Thriasio Pedio régióban teljesen elkészült, a másodlagos hálózatot még nem építették meg Élefsina agglomerációjának Kato Élefsina szakaszában, ahogyan azt a Bizottság állítja, és ahogyan azt egyébiránt maga a Görög Köztársaság a Bíróság előtt tartott tárgyaláson is elismeri. Következésképpen nem állapítható meg, hogy a másodlagos hálózat a Thriasio Pedio régióban teljes mértékben elkészült.

85 Másrészről a Thriasio Pedio régió teljes lakosságának a harmadlagos hálózathoz történő csatlakoztatása kapcsán elmondható, feltéve hogy megalapozott a Görög Köztársaságnak a tárgyaláson tett azon állítása, miszerint e lakosegyenértékének 50,7%-a csatlakozik e hálózathoz, amit a Bizottság vitat, hogy az említett régió lakosegyenértékének 49,3%-amég mindig nem rendelkezik az említett harmadlagos hálózathoz való csatlakozással.

86 E feltételek mellett a Bíróság megállapítja, hogy a Görög Köztársaság nem bizonyította, hogy a Bíróság előtt tartott tárgyalás napjáig maradéktalanul teljesítette a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletből (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) eredő kötelezettségeket.

87 Következésképpen a Bíróság megállapítja, hogy a Görög Köztársaság kényszerítő bírság fizetésére történő kötelezése megfelelő pénzügyi eszköz arra, hogy ez utóbbit ösztönözze a megállapított kötelezettségszegés megszüntetéséhez, valamint a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak maradéktalan teljesítésének biztosításához szükséges intézkedések elfogadására.

88 Mindazonáltal nem zárható eleve ki, hogy a jelen ítélet kihirdetésének napjáig maradéktalanul teljesítik a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltakat. Így a kényszerítő bírságot kizárólag arra az esetre kell kiszabni, ha a kötelezettségszegés e kihirdetés időpontjában még fennáll (lásd analógia útján: 2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 66. pont).

89 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy a kényszerítő bírságot annak tükrében kell meghatározni, hogy milyen mértékű meggyőzésre van szükség ahhoz, hogy a kötelezettségszegést megállapító ítélet végrehajtását elmulasztó tagállam változtasson magatartásán, és véget vessen a kifogásolt jogsértésnek (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 67. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

90 Az e területen rendelkezésére álló mérlegelési jogkörének gyakorlása során a Bíróság feladata, hogy úgy határozza meg a kényszerítő bírságot, hogy az egyrészt megfeleljen a körülményeknek, másrészt arányos legyen a megállapított kötelezettségszegéssel, valamint az érintett tagállam fizetési képességével (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 68. pont).

91 A Bizottság kényszerítő bírságra vonatkozó javaslatai a Bíróságot nem kötik, azok csak hasznos hivatkozási alapként szolgálnak. Ugyanígy a Bizottság közleményeiben foglalt iránymutatások sem kötik a Bíróságot, de hozzájárulnak az átláthatóság, az előreláthatóság és a jogbiztonság biztosításához ezen intézmény tevékenységével kapcsolatban, amikor ezen intézmény tesz javaslatot a Bíróságnak. A Bíróságnak ugyanis, az EUMSZ 260. cikk (2) bekezdése alapján olyan kötelezettségszegéssel kapcsolatban indított eljárásban, amely annak ellenére fennáll valamely tagállam terhére, hogy ugyanezen kötelezettségszegés az EUMSZ 258. cikk címén hozott első ítéletben már megállapítást nyert, továbbra is meg kell őriznie szabadságát a kiszabandó kényszerítő bírság olyan összegének és formájának meghatározása tekintetében, amelyet megfelelőnek vél e tagállam arra való ösztönzésére, hogy teljesítse a Bíróság ezen első ítéletéből eredő kötelezettségeit (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 69. pont).

92 A kényszerítő bírság összegének meghatározásához az uniós jog egységes és hatékony alkalmazása céljából e kényszerítő bírság kényszerítő jellegének biztosítása érdekében figyelembe veendő szempontok főszabály szerint a következők: a jogsértés időtartama, a jogsértés súlya és a szóban forgó

tagállam fizetőképessége. E szempontok alkalmazásához a Bíróságnak figyelembe kell vennie különösen az ítéletben foglaltak teljesítése elmaradásának a magán- és közérdekeket érintő következményeit, továbbá azt, hogy az érintett tagállamot milyen sürgősen kell a kötelezettségei teljesítésére szorítani (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 70. pont).

93 Először is, a jogsértés súlyát illetően emlékeztetni kell arra, hogy a 91/271 irányelv célja a környezet védelme. Különösen a településiszennyvíz-kezelő rendszerek hiánya vagy elégtelensége veszélyeztetheti a környezetet, és ezért azt különösen súlyosnak kell tekinteni (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 71. pont).

94 Ezenkívül súlyosító körülménynek kell tekinteni azt a körülményt, amely szerint a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak maradéktalan teljesítése – ahogyan az a Görög Köztársaság által szolgáltatott adatokból kitűnik – még nem valósult meg, ami közel húszéves késedelemnek felel meg, mivel a Thriasio Pedio régióból származó települési szennyvíz másodlagos kezelése megfelelőségének biztosítására vonatkozó kötelezettséget legkésőbb 1998. december 31-ig teljesíteni kellett volna (lásd e tekintetben: 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet, C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385, 51. pont). A Bíróságnak ezért meg kell állapítania a jogsértés különösen hosszú időtartamát, amely a fentiekben említett célkitűzésre tekintettel egyértelműen súlyos jellegű is (lásd analógia útján: 2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 74. pont).

95 A Görög Köztársaság által felhozott azon érvet illetően, amely szerint a harmadlagos hálózathoz nem csatlakoztatott Thriasio Pedio lakossága által kibocsátott települési szennyvizet nem a természetbe bocsátják ki, hanem tartálykocsikkal egy szomszédos szennyvíztisztító telepre szállítják, elmondható, hogy ez a Bizottság által egyébiránt vitatott érv nem fogadható el, mivel a Görög Köztársaság nem szolgáltatott annak alátámasztására alkalmas bizonyítékot, hogy az ilyen gyűjtőrendszer megfelelően működik.

96 Mindazonáltal rá kell mutatni, hogy a Thriasio Pedio régióban fennálló helyzet javult azóta, mint amely akkor érvényesült, amikor a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) meghozatalát eredményező kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást megindították. Ebben az időszakban ugyanis, noha a települési szennyvíz gyűjtőrendszere teljesen hiányzott, a tényállás Bíróság általi vizsgálatának időpontjában a főhálózat teljes mértékben elkészült, a másodlagos hálózatot csak a Kato Élefsina szakaszon kell befejezni, és a Thriasio Pedio lakosegyenértékének a harmadlagos hálózathoz csatlakoztatott aránya, ahogyan arra a Görög Köztársaság az eljárási irataiban hivatkozik, elérte a 45%-ot. E tekintetben azonban az említett tagállam által állított 50,7%, ahogyan az a jelen ítélet 85. pontjából kitűnik, nem fogadható el, mivel e tagállam nem bizonyítja annak megalapozottságát.

97 Meg kell tehát állapítani, hogy a jelen ügyben azon sérelem jelentősége, amely a jelen ítélet kihirdetésének időpontjában az emberi egészséget és a környezetet a felrótt kötelezettségszegés folytán továbbra is éri, nagyrészt az e kötelezettségszegéssel érintett telepek számától függ. Ennélfogva e sérelem kevésbé jelentős, mint az emberi egészséget és a környezetet a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) megállapított eredeti kötelezettségszegés folytán ért sérelem (lásd analógia útján: 2014. december 2-i Bizottság kontra Görögország ítélet, C-378/13, EU:C:2014:2405, 56. pont).

98 Ezenkívül enyhítő körülményként kell figyelembe venni azt a körülményt, ahogyan azt a Görög Köztársaság állítja, hogy a Thriasio Pedio régió olyan régió, amely jelentős régészeti örökséget rejt magában, és hogy a régészeti kutatások és a régészeti leletek feltárása miatt a másodlagos hálózat az Élefsina agglomerációjának Kato Élefsina szakaszában található része kivételével elkészült.

99 Ami másodsorban a jogsértés időtartamát illeti, emlékeztetni kell arra, hogy ezen időtartamot a tényállás Bíróság általi mérlegelése időpontjának figyelembevételével kell értékelni, és nem azon időpontra tekintettel, amikor a Bizottság a Bírósághoz fordult. Márpedig a jelen esetben jelentősnek minősül a jogsértés időtartama, azaz a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kihirdetésének időpontját követően eltelt közel tizennégy év (lásd analógia útján: 2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 76. pont).

100 Ugyanis, noha az EUMSZ 260. cikk (1) bekezdése nem határozza meg azt a határidőt, ameddig az ítéletben foglaltakat teljesíteni kell, a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az uniós jog azonnali és egységes alkalmazásához fűződő érdek megköveteli, hogy a teljesítés azonnal elkezdődjön, és a lehető legrövidebb idő alatt megtörténjen (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 77. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

101 Harmadszor, a szóban forgó tagállam fizetési képességét illetően a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a tagállamnak a tényállás Bíróság általi vizsgálata időpontjában ismert bruttó hazai termékét (GDP) kell figyelembe venni (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 78. pont). E tekintetben figyelembe kell venni a Görög Köztársaság azon érveit, amelyek szerint a GDP-je 25,5%-kal csökkent 2010 és 2016 között, mely utóbbi évben nyújtotta be az említett tagállam az ellenkérelmét a Bírósághoz.

102 Ezenkívül a Bizottság azt javasolta a Bíróságnak, hogy fokozatosan csökkentse a kényszerítő bírságot a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítése során elért eredmények függvényében.

103 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy jóllehet a Bíróság ítéletében foglaltak maradéktalan teljesítése érdekében a kényszerítő bírságot egészében meg kell követelni, amíg a tagállam nem tette meg a megállapított kötelezettségszegés megszüntetéséhez szükséges valamennyi intézkedést, egyes különleges esetekben előírható olyan szankció, amely figyelembe veszi a tagállam által a kötelezettségei teljesítése során elért esetleges eredményeket (lásd ebben az értelemben: 2014. december 2-i Bizottság kontra Görögország ítélet, C-378/13, EU:C:2014:2405, 60. pont).

104 A jelen ügyben a Bizottság a kényszerítő bírság összegének kiszámításához a 91/271 irányelv követelményeinek meg nem felelő LE-szám fokozatos csökkenésének figyelembevételét javasolja, ami lehetővé tenné a Görög Köztársaság által a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítése során elért előrehaladásnak, valamint az arányosság elvének a tekintetbevételét. E fokozatos csökkentés révén kell a Görög Köztársaságot nem csupán arra ösztönözni, hogy a lehető legrövidebb időn belül megfelelően létrehozza a gyűjtőrendszert a Kato Élefsina szakaszon, hanem arra is, hogy biztosítsa a 91/271 irányelv követelményeinek megfelelő gyűjtőrendszert megvalósítását a Thriasio Pedio régió teljes területén.

105 A jelen ügy körülményeinek összességére tekintettel a Bíróság napi 18 000 euró összegű, csökkenő összegű kényszerítő bírság kiszabását tekinti megfelelőnek.

106 A kényszerítő bírság időszakos esedékességét illetően elmondható, hogy annak fokozatosan csökkenő összetevőjét a Bizottság javaslatára féléves alapon határozzák meg, tekintettel arra, hogy a 91/271 irányelvnek való megfelelés bizonyítása bizonyos időt követelhet meg, és annak érdekében, hogy figyelembe vegyék az alperes tagállam által esetlegesen elért előrehaladást. Ily módon a fenti egyes időszakokhoz kapcsolódó teljes összeget olyan százalékos mértékben kell csökkenteni, amely megfelel azon LE-k számának, amelyek tekintetében a vizsgált időszak végén, a Thriasio Pedio régióban ténylegesen eleget tettek a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak (lásd analógia útján: 2015. október 15-i Bizottság kontra Görögország ítélet, C-167/14, nem tették közzé, EU:C:2015:684, 66. pont).

107 Következésképpen a Bíróság célszerűnek véli mérlegelési jogköre gyakorlásának keretében 3 276 000 euró összegű félévenkénti kényszerítő bírság kiszabását.

108 A fenti megfontolások összességéből az következik, hogy a Görög Köztársaságot kötelezni kell arra, hogy fizessen a Bizottságnak 3 276 000 euró kényszerítő bírságot a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítéséhez szükséges intézkedések végrehajtásával kapcsolatos késedelem minden félévére a jelen ítélet kihirdetésének napjától a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak maradéktalan teljesítésének napjáig, amelynek tényleges összege minden hat hónapos időszak végén számítandó úgy, hogy az ilyen időszakokra vonatkozó teljes összeg csökken olyan százalékos mértékben, amely megfelel az azon LE-számnak, amelynek tekintetében a vizsgált időszak végén, a Thriasio Pedio régióban ténylegesen megfeleltek a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak, az azon LE-számhoz viszonyított arányával, amelynek tekintetében a jelen ítélet kihirdetésének napján, az említett régióban nem feleltek meg a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak.

Az átalányösszegről

A felek érvei

109 A Bizottság azt kéri a Bíróságtól, hogy a kötelezze a Görög Köztársaságot 2005. december 13-i közlemény alapján kiszámított 3828 euró összegű napi átalányösszeg megfizetésére – amelynek összege a 220 euróban megállapított egységes átalányalapnak a 5-ös súlyossági együtthatóval és a 3,48 értékű „n” tényezővel való megszorzásából ered – a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kihirdetésének időpontjától a jelen ítélet kihirdetésének napjáig, vagy a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítésének időpontjáig, amennyiben e teljesítésre a jelen ítélet kihirdetését megelőzően kerül sor.

110 A jelen ügyben 4165 nap telt el a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) és a Bizottság azon határozata között, amelyben az EUMSZ 260. cikk (2) bekezdése alapján a jelen kereset benyújtásáról határozott, mely utóbbi időpontja 2015. november 19. volt. Következésképpen a teljes átalányösszeg e bizottsági határozat időpontjában egyenlő az előző pontban vizsgált napi átalányösszeggel, e napok számával megszorozva, azaz 15 943 620 euróval, amely összeg nagyobb a Görög Köztársaság esetében meghatározott minimális átalányösszegnél, amely 1 933 000 euró.

111 Amennyiben az átalányösszeg összege meghaladja a minimális átalányösszeget, a napi 3 828 euró átalányösszeget kell kiszabni a jelen ítélet 110. pontjában kimondott feltételek szerint.

112 A Görög Köztársaság arra hivatkozik, hogy teljesítette a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltakat, mivel az ítélet teljesítésének biztosítására irányuló munkálatokat elvégezték, és a továbbiakban elvégzendő munkálatokat illetően már meghozták az e célból szükséges intézkedéseket. Ezenkívül az említett tagállam rendszeresen és lojálisan együttműködött a Bizottság szolgálataival. Egyébiránt nem áll fenn a visszaesés veszélye, mivel a Görög Köztársaság megszüntette vagy legalábbis jelentősen csökkentette a környezet minden további veszélyeztetését. Következésképpen e tagállam azt állítja, hogy átalányösszeg kiszabása a jelen ügyben nem igazolt.

113 Amennyiben a Bíróság mégis úgy dönt, hogy átalányösszeget szab ki a Görög Köztársaságra, e tagállam megjegyzi, hogy az annak kiszámításához figyelembe veendő kezdő időpont nem a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kihirdetésének napja, mivel a folyamatban lévő építési munkálatokra tekintettel az ezen ítéletben foglaltaknak nem lehetett az említett időpontig eleget tenni, hanem csak az annak végrehajtására rendelkezésre álló valamely észszerű határidő elteltét követő időpontig.

114 Mindenesetre a Bíróság feladata annak értékelése, hogy a Görög Köztársaság által megoldandó „rendkívül nehéz” gazdasági helyzetre tekintettel objektíven indokolt-e ilyen összeg megfizetésére kötelezni az említett tagállamot, vagy ellenkezőleg, az alól teljes mértékben mentesíteni kell.

115 Mindenesetre a Görög Köztársaság a Bizottság számítási módszerét vitatja. Azt állítja, hogy ha napi átalányösszeg fizetésére kellene kötelezni, annak 765,60 eurónak kellene lennie, és amennyiben a Bíróság egyetlen átalányösszeg kiszabása mellett döntene, az utóbbi összegének 1 933 000 eurónak kellene lennie.

A Bíróság álláspontja

116 Elöljáróban emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság az érintett területen rendelkezésére álló mérlegelési jogkörének gyakorlása során jogosult halmazatban kényszerítő bírságot és átalányösszeget kiszabni (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 91. pont).

117 Az átalányösszeg megfizetésére való kötelezésre, és adott esetben ezen összeg megállapítására minden egyes esetben a megállapított kötelezettségszegés jellemzőivel, valamint az EUMSZ 260. cikk alapján megindított eljárásban érintett tagállam által tanúsított magatartással összefüggő, releváns tényezők összessége alapján kell, hogy sor kerüljön. E tekintetben az említett rendelkezés széles mérlegelési jogkört biztosít a Bíróság számára annak eldöntésében, hogy kiszab-e, vagy sem, ilyen szankciót, és adott esetben annak összege megállapításában (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 92. pont).

118 A jelen ügyben a vizsgált kötelezettségszegés megállapításához vezető jogi és ténybeli elemek összessége, nevezetesen azon körülmény, hogy a Bíróság a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéleten (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) kívül már több más, a települési szennyvíz kezelése terén a Görög Köztársaság kötelezettségszegését megállapító ítéletet – nevezetesen a 2013. február 7-i Bizottság kontra Görögország ítéletet (C-517/11, nem tették közzé, EU:C:2013:66) és a 2015. október 15-i Bizottság kontra Görögország ítéletet (C-167/14, nem tették közzé, EU:C:2015:684) – is kihirdetett, utalhat arra, hogy a hasonló uniós jogsértések jövőbeni ismétlődésének hatékony megakadályozása olyan visszatartó erejű intézkedés elfogadását követeli meg, mint az átalányösszeg megfizetésére való kötelezés (lásd analógia útján: 2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 93. pont).

119 E körülményekre tekintettel a Bíróság feladata, hogy mérlegelési jogkörének gyakorlása keretében oly módon határozza meg ezen átalányösszeget, hogy az egyrészről a körülményeknek megfelelő, másrészről pedig az elkövetett jogsértéssel arányos legyen (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 94. pont).

120 Az e tekintetben releváns tényezők közé tartozik többek között a megállapított jogsértés súlya, és azon időtartam, amelynek során e jogsértés az azt megállapító ítélet kihirdetése óta fennállt (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 95. pont).

121 A jelen esetben figyelembe veendő körülmények többek között a jelen ítélet 92–101. pontjában szereplő, a jogsértés időtartamával és súlyával, valamint a szóban forgó tagállam fizetési képességével kapcsolatos megfontolásokból erednek.

122 A szóban forgó jogsértés súlyosságát illetően rá kell mutatni, hogy a másodlagos hálózat megépítése vonatkozásában az agglomerációnak csak egy része marad ilyen hálózat nélkül, azaz az Élefsina agglomerációjához tartozó Kato Élefsina szakasz, és hogy a Thriasio Pedio régió lakosegyenértékének a harmadlagos hálózathoz csatlakoztatott aránya 45%. Rá kell azonban mutatni, hogy átlagban a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) és a jelen ítélet kihirdetése közötti időszak nagy részében az említett régió még csak nem is rendelkezett szennyvíztisztító teleppel, mely utóbbi csak 2012. november 27-től működött. Következésképpen az említett jogsértést az átalányösszeg kiszámítása céljából súlyosabbnak kell tekinteni, mint a kényszerítő bírság meghatározása céljából.

123 Ezenkívül a jogsértés időtartamát illetően a jelen ítélet 99. és 100. pontjában szereplő megállapításokon kívül az átalányösszeg kiszabása céljából figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy a Görög Köztársaság, jóllehet rendszeresen együttműködött a Bizottság szolgálataival, nem tartotta be a településiszennyvíz-kezelés megfelelőségének a Thriasio Pedio régió egészében történő biztosítása érdekében saját maga által megállapított különböző ütemterveket. A Bíróság részére benyújtott ügyiratokból ugyanis kitűnik, hogy a Bizottság egyáltalán nem kapott e tagállamtól olyan megbízható ütemtervet, amely lehetővé tette volna azon időpont megbecslését, amikortól a Bizottság valódi előrehaladást állapíthat meg a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítélet (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) végrehajtása érdekében és ennek következtében a 91/271 irányelv előírásainak való megfelelés céljából hozott intézkedések teljesítésében.

124 Nem lehet elfogadni a Görög Köztársaság által e tekintetben hivatkozott azon indokolást, amely szerint az említett ítéletben foglaltak végrehajtásának késedelme belső nehézségeknek tudható be. Ahogyan ugyanis a jelen ítélet 53. pontja emlékeztetett rá, egy tagállam nem hivatkozhat kifogásként a belső nehézségekre az uniós jogból eredő kötelezettségek nem teljesítésének igazolása céljából, az ilyen érvelés ezért nem lehet eredményes.

125 Meg kell tehát állapítani, hogy a Görög Köztársaságnak felrótt kötelezettségszegés jelentős ideig állt fenn.

126 Végül a Bizottság állításának megfelelően tekintetbe kell venni a jelen ítélet 118. pontjában említett ítéletek magas számát, amelyek a települési szennyvíz kezelése terén megállapították a Görög Köztársaság kötelezettségszegését. Márpedig valamely tagállam ismétlődő jogsértő magatartása még kevésbé fogadható el, ha az egy olyan ágazatban nyilvánul meg, amelyben az emberi egészségre és a környezetre gyakorolt hatások különösen jelentősek. Ezzel kapcsolatban, a valamely konkrét ágazatban elkövetett tagállami jogsértés ismétlődő jellege utalhat arra, hogy a hasonló uniós jogsértések jövőbeni ismétlődésének hatékony megakadályozása olyan visszatartó erejű intézkedés elfogadását követeli meg, mint az átalányösszeg megfizetésére való kötelezés (2016. június 22-i Bizottság kontra Portugália ítélet, C-557/14, EU:C:2016:471, 99. pont).

127 Ahogyan azonban a jelen ítélet 121. pontjában szerepel, olyan tényezőket is figyelembe kell venni, mint amelyek a jelen ítélet 92–101. pontjában kerültek említésre, többek között a Thriasio Pedio régióban végzett régészeti kutatásokkal és az ott feltárt régészeti leletekkel kapcsolatos nehézségeket érintő tényezőket, valamint a Görög Köztársaság által elszenvedett gazdasági válságnak az említett tagállam fizetési képességére gyakorolt hatását.

128 E megfontolások összességére tekintettel a Bíróság megítélése szerint a jelen ügy körülményei helyes értékelésének minősül, ha a Görög Köztársaság által fizetendő átalányösszeget 5 000 000 euróban állapítja meg.

129 Következésképpen a Görög Köztársaságot kötelezni kell arra, hogy fizessen 5 000 000 euró átalányösszeget a Bizottságnak.

A költségekről

130 Az eljárási szabályzat 138. cikkének (1) bekezdése alapján a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. A Görög Köztársaságot, mivel a kötelezettségszegés megállapítást nyert, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

1) **A Görög Köztársaság – mivel nem hozta meg a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görög Köztársaság ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítéséhez szükséges minden intézkedést – nem teljesítette az EUMSZ 260. cikk (1) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.**

2) **Amennyiben az 1. pontban említett kötelezettségszegés a jelen ítélet kihirdetésének napján továbbra is fennáll, a Bíróság kötelezi a Görög Köztársaságot, hogy fizessen meg az Európai Bizottságnak 3 276 000 euró összegű kényszerítő bírságot a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak teljesítésével kapcsolatos késedelem minden egyes félévére a jelen ítélet kihirdetésének napjától a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltak maradéktalan teljesítésének napjáig, amelynek tényleges összege minden hat hónapos időszak végén számítandó úgy, hogy az ilyen időszakokra vonatkozó teljes összeg csökken olyan százalékos mértékben, amely megfelel az azon lakosegyenértékek számának, amelyek tekintetében a vizsgált időszak végén, a Thriasio Pedio régióban ténylegesen megfeleltek a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak, az azon lakosegyenértékek számához viszonyított arányával, amelyek tekintetében a jelen ítélet kihirdetésének napján, az említett régióban nem feleltek meg a 2004. június 24-i Bizottság kontra Görögország ítéletben (C-119/02, nem tették közzé, EU:C:2004:385) foglaltaknak.**

3) **A Bíróság kötelezi a Görög Köztársaságot, hogy fizessen az Európai Bizottságnak 5 millió euró átalányösszeget.**

4) **A Bíróság a Görög Köztársaságot kötelezi a költségek viselésére.**

Aláírások